

A photograph of a forest path. In the foreground, there are several tall, thin stems with clusters of small, light pink flowers. The path is made of dirt and leads into a dense forest with green foliage and trees in the background. The text is overlaid on the right side of the image.

Bijlagen Van Bos tot Bord

Bijlagen bij het onderzoek
naar de mogelijkheden van
productie-Voedselbossen
in het Noord Brabantse
Natuurnetwerk

De Brabantse Milieufederatie
Eva Slier, 123608

INHOUDSOPGAVE

Bijlage 1. aantekeningen lezing Velt-Eindhoven	4
Bijlage 2. Aantekeningen intern gesprek	6
Bijlage 3. Natuurtypen samengevat	9
Bijlage 4. Natuurtype wel/niet geschikt	16
Bijlage 5. Uitgangspunten Ondernemend Natuurnetwerk Brabant	21
51 Bijlage bij uitgangspunten Ondernemend Natuurnetwerk Brabant	22
Bijlage 6. Toelichting spelregels toepassing ambitiekaart	24
6.1. Achtergrond en inleiding	24
6.2. Gebruikte methode om te komen tot aanpassingen.	24
6.3. Zoekgebieden	25
6.4. Aanpassingen per gebiedscategorie	25
6.5. Aanpassingen voor bepaalde natuurbeheertypen.	26
6.6. Toepassing van zoekgebieden	27
6.7. Gedeeltelijke functiewijziging/ de Ondernemende EHS	28
6.8. Toepassing ambitie vochtig hooiland in zoekgebieden	28
6.9. Borging hydrologische randvoorwaarden in zoekgebieden	28
6.10. Flexibiliteit	28
6.11. Tabel met zoekgebieden	29
Bijlage 7. gedetailleerde kaarten mogelijke locaties Voedselbossen Natuurnetwerk Brabant	30

BIJLAGE 1. AANTEKENINGEN LEZING VELT-EINDHOVEN

Velt-Eindhoven, Malika Cieremans

Bossen zijn de meest natuurlijke ecosystemen in de wereld en vooral ook in Nederland. In Nederland is echter nog maar 10 procent bebost. Een bos heeft vier ecosystemendiensten, zij is ondersteunend, regulerend, cultureel en verzorgend.

Door het gebruik van een mono-cultuur verdunt de bodem en kost het meer tijd producten te verbouwen. Hoe diverser een stuk land is, hoe zelfstandiger het systeem wordt-> successiestadia.

Er zijn in principe twee strategieën: het vooraf ontwerpen en daaraan houden of een ontwerpje maken en gewoon beginnen(meer neerzetten dan nodig en dan de goede behouden en de slechte eruit of verplanten). Het is belangrijk de zon te gebruiken-> de hoogste bomen wil je aan de noordkant(zij vangen dan nog genoeg licht). Deze kunnen het beste in een U-vorm geplant worden zodat deze een windscherm vormen voor de andere lagen. In het midden van de U wordt een warmer klimaat gecreëerd. Hier kunnen eventueel vijgen of abrikozen staan.

Mark Shepard: kijk wat er is en werk daarmee naar een ontwerp toe, wat leeft er in deze biotoop? Er kan ook voor gekozen worden uitheemse planten in de biotoop te planten, het is dan niet gegarandeerd dat deze goed zullen groeien.

Ernst Götsch: een waterhuishouding kun je aanplanten. Kijk waar het water van nature heen wil en begin daar met het planten van stekjes die goed tegen water kunnen en het vasthouden. Götsch heeft dit gedaan in Brazilië, waar hij een dertig jaar oud voedselbos beheert(door hemzelf aangeplant).

Het is belangrijk eerst de infrastructuur aan te leggen van een voedselbos. Zorg er eerst voor dat de waterhuishouding klopt en dat de bodemdiepte juist is voor de geplande soorten planten. Dan kan er geplant gaan worden.

Een hectare kastanjabomen is net zoveel als een hectare graan. Maar de kastanjabomen kunnen met andere oogstbare planten gecombineerd worden wat er voor zorgt dat een hectare kastanjabomen uitgestrekt wel vijf hectare is.

Bij het inrichten van privé gebieden kan men best uitheemse planten in het ontwerp verwerken. Bij het inrichten van een natuurgebied moeten inheemse planten worden gebruikt(een natuurgebied is er om de natuur van dat gebied te behouden).

BIJLAGE 2. AANTEKENINGEN INTERN GESPREK

Natuurtypen geschikt voor voedselbossen

Moerassen:

Ecosystemen op grens water en land, van nature voedselrijk. Heeft de neiging zich te ontwikkelen in de richting van bos en hoogveen. Vroeger was er een grote verscheidenheid aan ecotopen en soorten. De soorten profiteren van de afwisseling van onder andere water/land en hoge/lage begroeiing.

Opgave bij moerassen: 1. Herstel verlanding, 2! Tegengaan van massale verbossing-> herstel balans tussen stadia en verlanding.

* Intern overleg: moerassen hebben een verdichte bodem waardoor er amper zuurstof in zit. Ook betekend de verdichte bodem dat de wortels van bomen en planten zich er moeilijk kunnen vestigen en er moeilijk kunnen groeien.

Droge heiden:

Droge gebieden die bestaan uit kaal zand en begroeiing door struikheid, kraaiheide afgewisseld met andere heide- en bosbessoorten, struweel of grassen en (korst)mossen. Komt vaak voor in een beboste omgeving.

Natuur in beboste omgeving-> bosrand creëren met voedselbos. Struwelen en bosbessoorten passen binnen het voedselbosconcept. De begroeiing wordt laag gehouden.

* Intern overleg: Droge heiden kunnen interessant zijn als voedselbosranden. Dit heeft te maken met de omgeving: in een beboste omgeving is het effectief, anders niet.

Vochtige bossen:

Bossen met afwisselend open plekken en struwelen. Gelegen op vochtige tot natte standplaatsen. Grote structuurvariatie van nature aanwezig. Geringe mate van houtoogst mogelijk.

* Intern overleg: Dit is een mogelijke locatie, er moet echter heel goed gelet worden op de planten- en boomsoorten die geplant worden. Deze moeten goed tegen natte/vochtige bodems kunnen.

Droge bossen:

Bossen en struwelen met natuurfunctie op droge gronden. Geringe mate van houtoogst is mogelijk. Bossen zijn vaak gevolg van de mens dus relatief jong. Ze zijn dus niet zo structuurrijk als zou kunnen bij oudere bossen. (geen open plekken en geen goed ontwikkelde struik- en kruidlaag)

* Intern overleg: Dit natuurtype is een goede locatie.

Bossen met productiefunctie:

Natuur en houtproductie ineen. Een eenvoudigere structuur dan andere bossen zonder productiefunctie. In de onder vegetatie en de fauna wordt niet direct ingegrepen, de boomsoorten hebben hier wel invloed op.

* Intern overleg: dit natuurtype biedt mogelijkheden, hier is het belangrijk te letten op de bodemsoort. Nat of droog.

Cultuurhistorische bossen:

Langgeleden aangelegd. Er is een sterke sturing van de mens in de structuur en soortensamenstelling (verschilt dus per bos), vooral in de boom- en struiklaag. Er zijn vaak structuren aanwezig als lanen, sloten, greppels en wallen.

* Intern overleg: dit is interessant als het nieuw aan te leggen bossen zouden zijn, dit is niet het geval. Landgoederen zijn dan interessanter.

Nog om te vormen natuur:

Gronden met intensief agrarisch of ander verleden die worden bestemd als natuur. Hier is omvormingsbeheer of inrichting voor nodig. Niet voor al deze natuur is bepaald tot welke natuur het omgevormd zal worden, dit is nader te bepalen -> interessant voor voedselbossen.

* Intern overleg: dit natuurtype is sowieso interessant, er is nog niet bepaald wat er gaat komen.

Voor het voedselbossen concept is het interessant naar het ondernemende natuurnetwerk te kijken! Hier kan en mag meer op gebied van ondernemen, een voedselbos waar een boer aan gekoppeld is, past hier dus beter. @Eva: doe hier meer onderzoek naar en vervolg je onderzoek op basis hiervan.

BIJLAGE 3. NATUURTYPEN SAMENGEVAT

Natuurtypen/ uitleg geschiktheid	
N01 Grootschalige dynamische natuur	
o Zee en wad	Het gaat hier om open water of niet begroeide droogvallende zand- en slikplaten die door de zee overstroomd worden. (bijvoorbeeld de Waddenzee)
o Duin- en kwelderlandschap	Dit landschapstype betreft de kustduingebieden en kwelders waar wind- en waterdynamiek vrij spel heeft. Verschillende beheertypen zijn terug te vinden in dit landschap, waaronder duinbos.
o Rivier- en moeraslandschap	Rivier- en moeraslandschap omvat gebieden langs en rondom rivieren en veen- en kleigebieden. Waterdynamiek is in beide gebieden een bepalende factor. Meerdere beheertypen vallen onder dit landschap, waaronder rivier en beek begeleidend bos en hoog- en laagveenbos.
o Zand- en kalklandschap	De meer natuurlijke gebieden waar het landschap gevormd wordt door grondwaterfluctuaties, successie en waterdynamiek van beken in combinatie met integrale begrazing. Een aantal beheertypen vallen onder dit landschap, ook droge heide(en zandverstuiving), haagbeuken- en essenbos en dennen-, eiken en beukenbos.
N02 Rivieren	
o Rivier	Al het stromend water van de Rijn met haar zijtakken, de Maas en de Overijsselse Vecht. Hierbij gaat het om alle buitendijkse wateren met hun oevers in de uiterwaarden van deze rivieren.
N03 Beken en bronnen	

	○ Beek en bron	Dit beheertype betreft bronnen en stromend water(gem. meer dan 10cm/sec). deze komen voor op de zand- en lössgronden en in de duinen.
N04	Stilstaande wateren	
	○ Kranswierwater	Kranswieren komen voor in meren van het laagveen- en IJsselmeergebied.
	○ Zoete plas	Grote en kleine wateren met voedselrijk, vrij helder, (vrijwel) stilstaand water, in deze wateren groeien waterplanten en verlanding vind vanaf de oever plaats.
	○ Brak water	Water waar de zee invloed op heeft (gehad). Dit komt voor in het kustgebied en de laagveengebieden.
	○ Afgesloten zeearm	Kunstmatige wateren die zijn ontstaan door het afsluiten van getijdengebieden en estauria(rond 1930).
N05	Moerassen	
	○ Moeras	Komen voor op de overgang van zoet water naar land in de laaggelegen veen- en kleigebieden in Nederland. Worden bedreigd door vermeting, verdroging en verbossing.
	○ Gemaaid rietland	Het rietland wordt (grotendeels) ieder winterhalfjaar gemaaid. Hierbij kan het gaan om oogst, traditie of om behoud van soorten(afhankelijk van de open structuur). Aan de randen groeit oud riet, kleine ruigten, struweel en bomen. Deze zorgen voor broedgelegenheid voor vogels en zijn belangrijk voor andere dieren als muizen en salamanders.
N06	Voedselarme venen en vochtige heiden	

	○ Veenmosrietland en moerasheide	Vrij voedselarme moerastypen en komen alleen voor in laagveenmoerassen en veenweidegebieden. Er is sprake van lage en zeer open vegetatie. Dit beheertype wordt bedreigd door verdroging, vermeting, verzuring en verbossing.
	○ Trilveen	De bodems zijn slap en bewegen hierdoor op en neer wanneer eroverheen gelopen wordt. Hier krijgt het trilveen zijn naam van. Het trilveen bestaat uit 20 tot 70 cm dikke drijvende kraggen van plantenresten en veen. De vegetatie blijft laag.
	○ Hoogveen	Het hoogveenlandschap is open en betreft naast veenmostapijten ook water(meren of slenken) en heide. Aan de randzones kan lokaal opslag van bos en struweel voorkomen.
	○ Vochtige heide	Betreft zowel heiden, struwelen, grazige vegetaties, veenmosplekken, kleine stilstaande watertjes en kale bodem. Vochtige heide bevindt zich op zandige tot venige plaatsen en heeft een vochtige tot natte bodem.
	○ Zwak gebufferd ven	Laagten met water die soms droogvallen in de zomer. Ze worden aangetroffen in open heidelandschappen van de hogere zandgronden.
	○ Zuur ven of hoogveen ven	Dit ven komt voor op de zandgronden, de meeste liggen in Noord Nederland. Door regen gevoerde, stilstaande wateren. Er kan een drijvende kragge van veenmossen aanwezig zijn in het water.
N07	Droge heiden	

	○ Droge heide	Dit beheertype betreft heiden, struwelen, kleine open zandige plekken en grazige vegetaties. Ook staan er bomen verspreid over het gebied. Deze is te vinden op basenarme zand- en leemgronden. Struiken als jeneverbes of braam kunnen de overhand hebben.
	○ zandverstuiving	Wordt gekenmerkt door onbegroeid zand en pionier begroeiingen(groot aandeel mossen en korstmossen). Voor sommige dieren(kenmerkend voor zandverstuiving) is de nabijheid van heide, struweel of bos belangrijk.
N08	Open duinen	
	○ Strand en embryonaal duin	Omvat onbegroeide of spaarzaam begroeide stranden, strandplaten en de daarop voorkomende jonge duinen.
	○ Open duin	Betreft structuurrijke begroeiingen en deels onbegroeide delen van zee duinen. Er is een afwisseling van stuivend zand, duingrasland, helmduinen en laag struweel te vinden.
	○ Vochtige duinvallei	Hier komt open water, lage pionier begroeiing, grote of kleine zeggenvegetaties voor. In dit type zijn veel overgangen aanwezig wat zorgt voor een grote variatie aan begroeiing.
	○ duinheide	Dit natuurtype bevindt zich in de zee duinen en omvat droge en natte heiden. Er is lage vegetatie te vinden waarvan tenminste 30 % dwergstruiken zijn.
N09	Schorren of kwelders	

	○ Schor of kwelder	Laaggelegen zandige of slikkige gronden die onder invloed zijn van getijde. Hier zijn pionier gemeenschappen, ruigten en graslanden van zoutminnende en zouttolerante vegetaties te vinden. Een schor of kwelder wordt gedeeltelijk dagelijks overstroomd door zeewater, de bodemdeeltjes die dan achterblijven na hoogwater vormen nieuw schor of kwelder.
N10	Vochtige schraalgraslanden	
	○ Nat schraalland	Nat schraalland ontstaat uit zeer oud boerengrasland. Echter is het minder productief en heeft het een slappe bodem. Het land wordt jaarlijks gemaaid.
	○ Vochtig hooiland	Door ontginning van moerassen of natte bossen en door langdurig gebruik van grond als hooiland is vochtig hooiland ontstaan. Vochtig hooiland wordt jaarlijks gemaaid. Ook staat het onder grote invloed van oppervlaktewater, kwelwater of waterpeilen.
N11	Droge schraalgraslanden	
	○ Droog schraalland	Dit beheertype betreft droge, open, kruidenrijke, laagproductieve, grazige vegetaties op droge lemige zandgronden, löss, rivierduinen en kalk in het heuvelland. Er is een lage open vegetatie aanwezig welke gedomineerd wordt door kenmerkende soorten en vegetaties van zinkweide, kalkgrasland, droog stroomdalgrasland en heischraal grasland.
N12	Rijke graslanden en akkers	

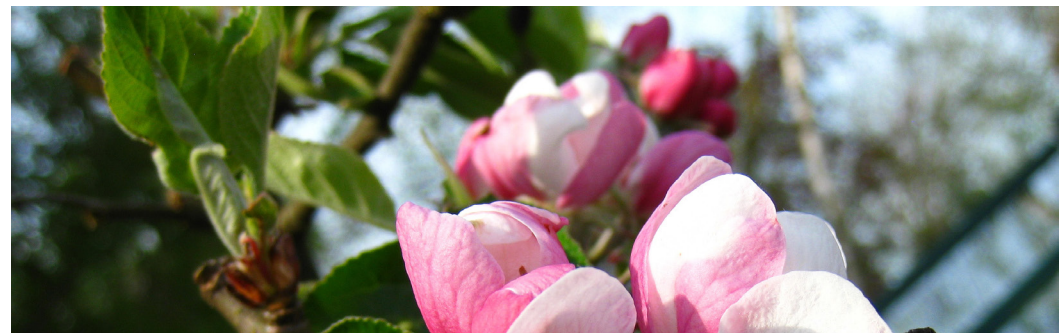
○ Bloemdijk	Dit type komt alleen op dijken voor en betreft kruidenrijk, min of meer schrale, graslanden. Hiervan kan 20% bestaan uit struweel. Er vindt beweiding plaats of er wordt één tot twee keer per jaar gehooïd.
○ Kruiden- en faunarijk grasland	Graslanden die kruidenrijk zijn, hier komen diverse ruigte en struweel in voor. Er wordt meestal extensief beweïd of gehooïd en niet bemest. Dit type komt voor op droge tot vochtige gronden (in vrijwel alle landschapstypen). Er is veel variatie te vinden in structuur (hogere-, lage vegetatie, ruigte, struweel, kruiden, enzo) binnen dit type. Ook is het grasland rijk aan kleine fauna.
○ Glanshaverhooiland	Betreft hooilanden met vegetaties van het glanshaververbond welke (zeer) bloemrijk zijn. Dit beheertype komt vaak voor op matig vochtige tot periodiek overstroomde uiterwaarden, löss, zeekleigronden of krijtafzettingen. Er wordt jaarlijks gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd.
○ Zilt- en overstromingsgrasland	Overstromingsgrasland wordt in de winter en het voorjaar (vrijwel jaarlijks) overstroomd. Zilte graslanden worden beïnvloed door zout of brak water (zonder dat er sprake is van getijde).

○ Kruiden- en faunarijke akker	Akkers met ijle kruid- of grasachtige vegetaties welke zich tussen verbouwde gewassen bevinden. Het hoofdgewas wordt ruim gezaaid zodat er voldoende open plekken ontstaan. Hier kunnen eenjarige zich vestigen, deze structuur biedt ideale mogelijkheden voor muizen, akkervogels en insecten. Veel van akkers afhankelijke soorten staan op de rode lijst.
○ Ruigteveld	Ruigtevelden ontstaan na plotselinge ingrepen als drooglegging of plotseling sterke extensivering na een intensief grasland- of akkerbeheer. De ruigtevelden komen voor over grote oppervlakten waar ruigtevegetaties domineren of in mozaïek voorkomen. Successie naar bos kan in de ruigtevelden lang duren. Vaak komt plaatselijk vlier of wilg (aanwezig als verspreide struiken of struweel) voor, deze kunnen echter weer afsterven en weer in ruigte overgaan. Deze velden kunnen rijk zijn aan insecten en bij begrazingsbeheer soms ook ruimte bieden aan kruiden. Dit beheertype is voor een aantal vogelsoorten van belang, zoals blauwborst, velduil en sprinkhaanzanger.
N13	Vogelgraslanden

○ Vochtig weidevogelgrasland	Natte en vochtige graslanden met als eerste een weidevogeldoelstelling. Zowel natte als vochtige graslanden zijn van belang voor een zo divers mogelijke aanwezigheid van soorten. Deze landen worden gekenmerkt door een open karakter, een mozaïek van diverse vormen van graslandbeheer en soorten als de Grutto, de Kievit en de Tureluur. Vochtig weidevogelgrasland wordt gemaaid, hierbij is het belangrijk dat zo min mogelijk jongen slachtoffer vallen van beheeringrepen.
○ wintergastenweide	Deze weiden dienen als foerageergebied voor ganzen, zwanen en eenden en betreffen voedselrijke, productieve graslanden. Het grasland wordt gemaaid en bemest, het kent een intensief beheer. Het gaat kort de winter in. Deze landen komen voor in open landschappen als laagveen, zeeklei en rivierengebied. Voedselrijke bodems zijn de basis.
N14 Vochtige bossen	
○ Rivier- en beek begeleidend bos	Bossen die periodiek overstroomd raken onder invloed van hoge rivier- of beekwaterstanden. Bijvoorbeeld ooibossen of beekbossen, of bossen welke direct onder invloed staan van (vrijwel) permanent uittredend grondwater(bronbos bijvoorbeeld).
○ Hoog- en laagveenbos	Bos op natte standplaatsen op een venige bodem. Dominerende soorten in deze bossen zijn Zwarte Els, Zachte Berk en Grauwe Wilg. Water speelt een grote rol binnen dit beheertype. Grondwater en regenwater bepalen voor een groot deel de begroeiing, ook de bodemsoort speelt hier een rol bij.

○ Haagbeuken- en essenbos	Gedomineerd door boomsoorten als de Haagbeuk, de gewone Es, de Esdoorn en de Gladde Iep vindt men haagbeuken- en essenbos op klei- of leemgrond en/ of op bodems waar aanrijking plaatsvindt met basen door periodiek hoge waterstanden buiten invloed van beek of rivier. Niet inheemse bomen mogen tot maximaal 20 procent dominant zijn. Houtoogst is op 80 procent van de oppervlakte niet toegestaan of is minder dan 20 procent van de bi-groei.
N15 Droge bossen	
○ Duin bos	Bossen en struwelen die voorkomen in duin- en kustgebied. Struwelen gaan geleidelijk over in hoger opgaand bos, dit is aantrekkelijk voor veel vogelsoorten. Ook zijn er open plekken te vinden, een duinbos is erg structuurrijk. Duinbos wordt gedomineerd door of kent een gemengd voorkomen van de Ruwe Berk, de Grove Den, de Zomereik en de Beuk. Ook is het bos het leefgebied van veel soorten paddenstoelen. De bossen zijn rijk aan broedvogels. Uitheemse bomen mogen tot maximaal 20 procent dominant zijn. Houtoogst is op 80 procent van de oppervlakte niet toegestaan of is minder dan 20 procent van de bijgroei.

o Dennen-, eiken en beukenbos

Deze bossen zijn vaak eenvoudig van structuur, men vindt hier Dennen, Eiken, Beuken en/of Berken. Ze komen voor op zure, droge en zandige bodems. Bodems met meer leem kennen een groter floristisch rijkdom. Een hoge diversiteit van flora en fauna ontbreekt vaak, oorzaken hiervan: een geringe structuurrijkdom, jonge leeftijd van bossen(nog geen successie) en verzuring en vermesting. Een (aanvullend) menselijk beheer is vaak nodig om de structuurrijkdom te vergroten en zo ook de diversiteit. Uitheemse bomen mogen tot maximaal 20 procent dominant zijn. Houtoogst is op 80 procent van de oppervlakte niet toegestaan of is minder dan 20 procent van de bijgroei.

o Droog bos met productie

Droog bos met productiefunctie bestaat uit verschillende bosopstanden van Den, (winter)Eik, Beuk, Douglas, Lariks of Fijnspar. Op de rijkere ondergronden bestaan betere mengingsmogelijkheden van soorten. Dit type bos komt voor op een voedselarme tot lemige, zandige, zure grond. De diversiteit van flora en fauna is nog relatief laag, de redenen hiervan: een uniforme aanleg en beheer in het verleden, de jonge leeftijd van de bossen en onvoldoende abiotische kwaliteit als gevolg van verzuring en vermesting. Voor paddenstoelen, korst- en bladmossen, enkele vaatplanten, insecten en broedvogels zijn de bossen van betekenis. Houtoogst is een doel, dit vindt periodiek plaats met een hogere intensiteit dan in de beheertypen zonder productiefunctie. Over meer dan 20 procent van het areaal zijn bomen, oorspronkelijk ingevoerd van buiten Europa, dominant(ook als er geen productie-doelstelling is).

	○ Vochtig bos met productie	Loofbossen die gedomineerd worden door boomsoorten als de Populier, de Es, de Eik en zo verder. Het betreft een grotendeels gesloten bos met een weelderige ondergroei. Men vindt zulke bossen op matig natte tot matig droge, vrij voedselrijke kleiige tot zandige bodems. De diversiteit is laag tot matig hoog. Houtoogst is een doel, dit vindt periodiek plaats met een hogere intensiteit dan in de beheertypen zonder productiefunctie. Over meer dan 20 procent van het areaal zijn bomen, oorspronkelijk ingevoerd van buiten Europa, dominant(ook als er geen productiedoelstelling is).	
N17	Cultuurhistorische bossen		
	○ Vochtig hakhout en midden bos	Vochtige loofbossen bestaand uit houtgewas dat men niet hoog op laat schieten. Het hout wordt kort bij de grond afgezet zodat de stronken weer ontspruiten en de gevormde opslag geoogst kan worden. Het hout wordt periodiek afgezet, afhankelijk van de soort dient dit om de drie tot tien jaar gehakt te worden.	
	○ Droog hakhout	Loofbossen bestaand uit houtgewas dat men niet hoog op laat schieten. Het hout wordt kort bij de grond afgezet zodat de stronken weer ontspruiten en de gevormde opslag geoogst kan worden. Hakhoutbeheer waarborgt een voortdurende houtopbrengst. Komt met name op de hogere en drogere zandgronden voor. Ook aan de kust in de binnenduinrand is het mogelijk. Ook droog hakhout wordt periodiek afgezet, per boomsoort verschillend wordt het hout om de vier tot vijftien jaar gehakt.	
	○ Park- en stinzenbos		Alle vormen van bos die vallen binnen een historisch park- of tuinaanleg. In dit beheertype zijn veel uitheemse bossen te vinden, aangeplant ter verrijking van de esthetiek. In deze bossen is vrijwel altijd een struik- en kruidlaag aanwezig. De kruiden zijn veelal verwilderd door de jaren heen. Het type kent een actief beheer ten behoeve van het behoud van de bijzondere flora en fauna. Stadsparken horen niet in dit beheertype.
	○ eendenkooi		
N00	Nog om te vormen naar natuur		
	○ Nog om te vormen natuur		De gronden die bestemd zijn met ‘nog om te vormen natuur’ hebben een ander verleden dan natuur. Deze gronden zijn niet altijd bestemd met een ambitie inrichting, een voedselbos kan dan een uitkomst zijn. Gronden met een ambitie in deze categorie kunnen ook een optie zijn mits dit natuurtype past.

BIJLAGE 4. NATUURTYPE WEL/NIET GESCHIKT

Natuurtypen/ geschiktheid voedselbossen	Ja	Nee	Reden
N01 Grootschalige dynamische natuur			
○ Zee en wad		X	
○ Duin- en kwelderlandschap	X		Afhankelijk van het soort beheertype, duinbos is geschikt.
○ Rivier- en moeraslandschap		X	Afhankelijk van het soort beheertype, rivier- en beek begeleidend bos of hoog- en laagveenbos zijn geschikt.
○ Zand- en kalklandschap	X		Afhankelijk van de ligging van het gebied en de omgeving.
N02 Rivieren			
○ Rivier		X	
N03 Beken en bronnen			
○ Beek en bron		X	
N04 Stilstaande wateren			
○ Kranswierwater		X	
○ Zoete plas		X	
○ Brak water		X	
○ Afgesloten zeearm		X	
N05 Moerassen			
○ Moeras		X	
○ Gemaaid rietland	X		In de randen is een voedselbos mogelijk.
N06 Voedselarme venen en vochtige heiden			
○ Veenmosrietland en moerasheide		X	
○ Trilveen		X	

	o Hoogveen	X		In de randen is een voedselbos mogelijk, ligt aan de locatie.
	o Vochtige heide		X	
	o Zwak gebufferd ven		X	
	o Zuur ven of hoogveen ven		X	
N07	Droge heiden			
	o Droge heide	X		In beboste omgeving kan een voedselbos fungeren als overgang van het ene naar het andere natuurtype, verschillende soorten bessenstruiken zijn al gewoon in de omgeving.
	o zandverstuiving	X		In beboste omgeving kan een voedselbos fungeren als overgang van het ene naar het andere natuurtype.
N08	Open duinen			
	o Strand en embryonaal duin		X	
	o Open duin		X	
	o Vochtige duinvallei		X	
	o duinheide		X	
N09	Schorren of kwelders			
	o Schor of kwelder		X	
N10	Vochtige schraalgraslanden			
	o Nat schraalland		X	
	o Vochtig hooiland		X	
N11	Droge schraalgraslanden			
	o Droog schraalland		X	

N12	Rijke graslanden en akkers			
	o Bloemdijk		X	
	o Kruiden- en faunarijk grasland	X		Hier is een voedselbos mogelijk minus de twee hoogste lagen.
	o Glanshaverhooiland		X	
	o Zilt- en overstromingsgrasland		X	
	o Kruiden- en faunarijke akker		X	
	o Ruigteveld		X	
N13	Vogelgraslanden			
	o Vochtig weidevogelgrasland		X	
	o wintergastenweide		X	
N14	Vochtige bossen			
	o Rivier- en beek begeleidend bos	X		Mogelijk met een handvol boomsoorten en onderlagen (vochtige tot zeer vochtige gronden). Hoge notenbomen(als de Walnoot) zijn hier uitgesloten.
	o Hoog- en laagveenbos	X		Mogelijk met een handvol boomsoorten en onderlagen (vochtige tot zeer vochtige gronden). Hoge notenbomen(als de Walnoot) zijn hier uitgesloten.

	o Haagbeuken- en essenbos	X		Mogelijk met een handvol boomsoorten en onderlagen (vochtige tot zeer vochtige gronden). Hoge notenbomen(als de Walnoot) zijn hier uitgesloten. Kans in bestaande bossen, kruidenlaag is minder ontwikkeld.
N15	Droge bossen			
	o Duin bos	X		
	o Dennen-, eiken en beukenbos	X		
N16	Bossen met productiefunctie			
	o Droog bos met productie	X		
	o Vochtig bos met productie	X		
N17	Cultuurhistorische bossen			
	o Vochtig hakhout en midden bos		X	
	o Droog hakhout		X	
	o Park- en stinzenbos	X		Kan in combinatie met een landgoed, normaal gesproken behoren deze bossen tot een historisch park- of tuinaanleg. Nieuwe bossen kunnen dat worden.
	o eendenkooi		X	
N00	Nog om te vormen naar natuur			
	o Nog om te vormen natuur	X		

BIJLAGE 5. UITGANGSPUNTEN ONDERNEMEND NATUURNETWERK BRABANT

Vastgesteld door bestuurlijk overleg NNB (december 2015)

AANLEIDING

In de provinciale natuur- en landschapvisie "Brabant: Uitnodigend Groen" heeft de Provincie Noord-Brabant een groot aantal ambities geformuleerd. Een van de meest omvangrijke ambities is de doelstelling om het gehele Natuurnetwerk Brabant (voorheen EHS) in 2027 gerealiseerd te hebben.

Een belangrijke inhoudelijke wijziging zit in de aanpak. De Provincie daagt mogelijke initiatiefnemers uit om zelf met voorstellen te komen om delen van het Natuurnetwerk te realiseren. Hierdoor worden natuurprojecten gerealiseerd met meer betrokkenheid van andere partijen en partners en komen meer initiatieven uit de streek. Ook nieuw is dat, als afgeleid doel, meer gewerkt wordt aan 'verankering in de samenleving'. Er wordt gezocht naar synergie tussen natuur en maatschappij, natuur en gezondheid maar ook tussen natuur en economie.

SAMENWERKING TUSSEN PROVINCIE EN MANIFESTPARTNERS

De Brabantse manifestpartners steunen de ambitie van de Provincie om het gehele Natuurnetwerk te realiseren. De Manifestpartners hebben een bod gedaan om (met cofinanciering en besparingsmogelijkheden) bij te dragen aan projecten die leiden tot realisatie van het Natuurnetwerk. Dit heeft geleid tot het gezamenlijk ondertekenen van een samenwerkingsovereenkomst. Door de inbreng van de Provincie en Manifestpartners is de doelstelling ook financieel haalbaar.

Voor de realisatie van het Natuurnetwerk is door de Provincie het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) opgericht. De constructie van het GOB is gebaseerd op de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de realisatie van het Natuurnetwerk door de Provincie en de Manifestpartners. De Provincie heeft met het GOB een zelfstandige BV opgericht die geld en grond toewijst aan projecten. De Manifestpartners participeren niet in de BV, maar maken per project de afweging om te investeren. Via deze projecten moeten de benodigde cofinanciering, maar ook de besparingen worden gerealiseerd.

ONDERNEMEN IN DE EHS?

Bij de totstandkoming van hun bod hebben de Manifestpartners gezocht naar de mogelijkheid om bij te dragen aan de natuurambitie, maar met meer besparingsmogelijkheden en meer kans op draagvlak in de streek. Hierbij is de gezochte synergie tussen natuur en economie betrokken. Er zijn mogelijkheden bepaalde economische activiteiten te combineren met natuur. Op het vlak van de landbouw liggen er duidelijk kansen, bijvoorbeeld daar waar de gewenste natuurdoelen dicht bij de agrarische bedrijfsvoering liggen zoals bij bloemrijke graslanden of kruidenrijke akkers. Maar ook vernieuwende concepten bieden mogelijkheden zoals voedselbossen, bepaalde biobased gewassen of crowdfundingprojecten.

Door ruimte te bieden aan deze aanpak kunnen met behoud van ambitie besparingsmogelijkheden worden benut. Het verbreden van de mogelijkheden om invulling te geven aan natuurontwikkeling geeft ruimte aan nieuwe initiatieven en nieuwe partijen om een bijdrage te leveren aan het Natuurnetwerk Brabant. Deze overwegingen hebben geleid tot de aanpak van het Ondernemende Natuurnetwerk Brabant (ONNB).

Het Ondernemend Natuurnetwerk in het kort

De aanpak van het Ondernemend Natuurnetwerk (ONNB) bestaat uit het combineren van natuurontwikkeling met economisch medegebruik. Op de betreffende gronden ontwikkelen zich natuurwaarden, maar behouden daarnaast een economische verdien capaciteit.

AANPAK VAN HET ONNB (PROCES)

1) De realisatie van het NNB verloopt via projecten op gebiedsniveau. Alle partijen kunnen hierbij betrokken zijn, zoals natuurorganisaties, particuliere beheerders, waterschappen, gemeenten, maar zeker ook ondernemers. Soms is sprake van kleinere projecten met enkele partners, soms is sprake van gebiedsprocessen met veel meer betrokken partijen. In alle projecten kan ONNB een plaats hebben naast aankoop en/of functiewijziging.

2) Indien in het project toepassing van ONNB in beeld komt, wordt dit door de betrokken partijen uitgewerkt in een plan op hoofdlijnen. Dit bevat een gebiedsbeschrijving met globale uitwerking van de ambitiekaart voor het plan. Dit wordt voorgelegd aan de Provincie voor een toetsing.

3) Indien hierop akkoord wordt gegeven, kan binnen de gestelde kaders (zie verder in deze notitie) uitwerking plaatsvinden. Specifiek voor ONNB wordt hierbij in het bijzonder aandacht besteed aan: inrichting van de percelen, overgangsbeheer, samenwerking en kwaliteitsborging op gebiedsniveau.

4) Het totale plan wordt ingediend bij het GOB.

KADERS VOOR HET ONNB (INHOUD)

1) Kwaliteitsniveau: het kwaliteitsniveau van de ambitiekaart wordt op gebiedsniveau gehaald. Afwijken van de ambitiekaart op perceelsniveau is daarbinnen mogelijk om zo via economische activiteiten verdienmogelijkheden te benutten. Toepassing van ONNB kan niet leiden tot conflict met het hydrologisch wensbeeld. Hierdoor is het voorstel vooral gericht op het provinciaal deel van het NNB. In een aantal specifieke situaties kan het ook gelden voor het rijksdeel van het NNB. Overwogen kan worden in die gevallen deze te hernoemen tot provinciaal deel van het NNB.

2) In geval van de combinatie natuur en landbouw gelden de volgende randvoorwaarden:

- Geen kunstmest, geen bestrijdingsmiddelen. Hooguit in de eerste jaren met ontheffing voor probleemkruiden.
- Alleen ruige mest, hooguit in de eerste jaren (maximaal 5 jaar) tijdens aanpassing bedrijf drijfmest*.
- Percelen blijven in de Verordening Ruimte onderdeel uitmaken van het NNB en behouden in het bestemmingsplan een agrarische bestemming met waarde aanduiding, bijvoorbeeld natuur en landschapswaarden.

3) In geval van andere vormen van economie-inclusieve natuur is er sprake van maatwerk.

* Het in gebruik nemen van potstallen is met de huidige stikstofregulering niet mogelijk, waardoor de beschikbaarheid van ruige mest mogelijk een knelpunt is. Nader uitgewerkt moet worden wat hiervoor acceptabele alternatieven zijn.

Financiële afwikkeling en borging van het ONNB

De betrokken percelen worden getaxeerd. De maximale afwaardering bedraagt 50% van de marktwaarde van de percelen.

De waardevermindering wordt in een keer afgeboekt en er komt een eeuwigdurende resultaatverplichting om het gerealiseerde te beheren. Borging vindt plaats via een kwalitatieve verplichting. Concrete afspraken tav beheer (uitwerking van de bovenstaande uitgangspunten voor het perceel) en over kwaliteitsborging worden vastgelegd in het bijbehorende beheer- en inrichtingsplan. De natuurdoelstellingen worden zo duurzaam geborgd en de continuïteit is gewaarborgd.

Naast de formele borging zorgt ook de samenwerking tussen partijen die is ontstaan in het gebiedsproces, voor kennisuitwisseling en kwaliteitsborging in het gebied.

DE MEERWAARDE VAN HET ONNB

Met ONNB worden niet alleen ecologische doelen gehaald. Het is ook een stimulans om de landbouw verder te verduurzamen of vernieuwende vormen voor gebiedsontwikkeling te ontwikkelen. Het biedt diverse ondernemers, burgers of organisaties kansen om bij te dragen aan de Brabantse natuur. De meerwaarde zit hem in het stimuleren van grondgebondenheid en duurzaam bodembeheer in de landbouw en specifieke kansen voor economisch medegebruik. De hiermee te realiseren verwevenheid van natuur met nevenfunctie wordt door veel mensen als aantrekkelijk gewaardeerd.

Ondernemers zullen meedoen aan ONNB als ze voordelen zien ten opzichte van de huidige situatie. ONNB moet aantrekkelijk zijn om in te investeren, omdat het voor de lange termijn bijdraagt aan het rendement en de continuïteit van hun bedrijf. Er wordt naar het economisch rendement gekeken; wat zijn de mogelijkheden om de gerealiseerde meerwaarde om te zetten in inkomsten.

5.1 BIJLAGE BIJ UITGANGSPUNTEN ONDERNEMEND NATUURNETWERK BRABANT

Werkwijze werkeenheden (manifestpartijen) en adviesteam ONNB (provincie) voorafgaand aan indiening aanvraag Groen Ontwikkelfonds Brabant

Als de Werkeenheden op de hoogte is van een initiatief ONNB, wordt het Adviesteam ONNB bij elkaar geroepen (Hans van de Wiel). Tijdens dit eerste overleg zijn alle deskundigen aanwezig, incl. de teamleider Technisch Management (Arno Teunissen).

De eerste contouren van het initiatief worden met elkaar besproken, waarna door het Adviesteam een (1) deskundige als hoofddeskundige wordt benoemd, dit kan per casus een andere persoon zijn. Deze hoofddeskundige vormt (samen met een lid van de Werkeenheden) het eerste aanspreekpunt voor de initiatiefnemer, hiervoor organiseert de Werkeenheden het eerste contact tussen initiatiefnemer en hoofddeskundige.

De hoofddeskundige bespreekt met de initiatiefnemer en de Werkeenheden de contouren van het initiatief en benoemt daarbij de mitsen, maren en mogelijkheden die vanuit

het Adviesteam zijn meegegeven. Het is niet de bedoeling dat de hoofddeskundige in een projectteam meedraait, maar samen met de Werkeenheden wordt ervoor gezorgd dat het Adviesteam op de hoogte wordt gehouden van de voortgang van het initiatief. Naar verwachting zal één of tweemaal een inhoudelijke terugkoppeling nodig zijn vanuit de initiatiefnemer naar het Adviesteam om het initiatief rond te krijgen, alvorens het wordt aangeboden voor een definitief advies.

Indien nodig, verzorgt de hoofddeskundige de check bij de rest van het Adviesteam met betrekking tot de tussentijdse terugkoppeling. De Werkeenheden (Hans van de Wiel) kan daar natuurlijk in faciliteren. Ditzelfde geldt voor die situaties waarin aanvullende kennis nodig is vanuit de provinciale organisatie óf tussentijdse terugkoppeling met de gedeputeerde noodzakelijk is. Dit laatste is in ieder geval aan de orde indien het initiatief de toepassing van drijfmest en/of bestrijdingsmiddelen omvat, uitgangspunt is dat deze niet worden toegepast en alleen bij hoge uitzondering zal worden toegestaan.

De definitieve adviesvraag zal via de Werkeenheden (Hans) worden aangeboden aan de teamleider Technisch Management (Arno), de vraag wordt besproken in een bijeenkomst met het volledige Adviesteam, waarna de hoofddeskundige verantwoordelijk is voor het op schrift zetten van het advies (om wel of niet in te dienen, eventueel met aanvullende suggesties). Indien het Adviesteam (in deze de hoofddeskundige in samenspraak met de teamleider Technisch Management) dit noodzakelijk acht, wordt de aanvraag geagendeerd voor het BO-NWM. Adviesaanvragen die de toepassing van drijfmest en/of bestrijdingsmiddelen omvatten, worden in ieder geval geagendeerd voor het BO-NWM. Deze agendering is de verantwoordelijkheid van de hoofddeskundige. Eventuele op- en aanmerkingen op het advies worden door de hoofddeskundige verwerkt in het advies, waarna het definitieve advies door de teamleider Technisch Management (Arno Teunissen) aan de initiatiefnemer wordt aangeboden. Het Adviesteam en de Werkeenheden ontvangen een afschrift van dit

6.1. ACHTERGROND EN INLEIDING

Op de ambitiekaart voor de ecologische hoofdstructuur (EHS) geven wij de te realiseren natuurdoelen (natuurambities) voor de verschillende delen van de ecologische hoofdstructuur aan. De natuurambities, die in het verleden zijn geformuleerd en weergegeven op de ambitiekaart uit 2002, leveren te hoge kosten op voor het inrichten en het beheren van de natuurtypen. Bij volledige realisatie van de EHS overschrijden de inrichtings- en beheerkosten ruimschoots de beschikbare middelen. Daarom is in de vastgestelde beleidsnota voor het natuurbeleid Brabant Uitnodigend Groen (BrUG) uit september 2012 aangegeven dat de natuurambities worden heroverwogen, zodat een flinke bezuiniging wordt bereikt op de inrichtings- en beheerkosten. De forse bezuinigingsopgave mag echter niet ten koste gaan van de

natuurkwaliteit / biodiversiteit. Verder stelt BrUG dat bij de herziening van de natuurambities rekening moet worden gehouden met de cultuurhistorische waarden, leefbaarheid én beleving.

Een andere reden voor herziening van de natuurambities is het beter kunnen faciliteren van de ondernemende en marktgerichte EHS.

6.2. GEBRUIKTE METHODE OM TE KOMEN TOT AANPASSINGEN.

Het BrUG formuleert de algemene uitgangspunten en voorwaarden voor de bijstelling van de vigerende ambitiekaart naar de nieuwe ambitiekaart. Samengevat komen de uitgangspunten op het volgende neer:

- Realiseer een zo groot mogelijke bezuiniging op beheerkosten, zonder dat dit ten koste gaat van een achteruitgang van biodiversiteit en het functioneren van de EHS of Kaderrichtlijn Water.
- Bezie waar natuurtypen binnen de nieuwe EHS met hoge beheerkosten zijn bij te stellen.
- Handhaaf de ambities binnen Natura2000-gebieden en meest waardevolle natte natuurgebieden.
- Indien de natuurtypen binnen de overige natte natuurgebieden worden bijgesteld, blijven de hydrologische voorwaarden van de oorspronkelijke natuurambities (het optimale grond- en oppervlaktewaterregime, beleidsafspraken in provinciaal Waterplan, PWP) gehandhaafd.

- Natuurbeheertypen moeten in de praktijk haalbaar zijn (geschikte ecologische-, bodem- en watercondities).
- Handhaaf zoveel mogelijk de natuurbeheertypen binnen de bestaande EHS, tenzij terreinbeherende organisaties en waterschappen in bepaalde gebieden hierop een uitzondering maken.
- Pas procesbeheer toe waar kan en patroonbeheer waar noodzakelijk ivm. cultuurhistorie.
- Pas een flexibele ruimtelijke begrenzing van de natuurtypen toe waar dit vanuit biodiversiteit toelaatbaar is, zodat er voor de initiatiefnemer ruimte ontstaat voor maatwerk.

Onder nieuwe natuur verstaan we de natuur die vanaf 1 mei 1988 is begrensd in de EHS of is aangelegd in de EHS. Het overige is bestaande natuur.

Onder procesbeheer verstaan we het zoveel als mogelijk gebruiken van natuurlijke processen in het beheer. Grazers bepalen voor een aanzienlijk deel hoe een natuurgebied vorm krijgt. Binnen het natuurgebied bestaan geen daarom geen fysieke barrières. Onder patroonbeheer verstaan we het perceelsgewijze beheer.

6.3. ZOEKGEBIEDEN

In de nieuwe ambitiekaart zijn de natuurambities zoveel mogelijk weergegeven op perceelsniveau.

Daarnaast worden zoekgebieden onderscheiden waarbinnen de natuurambities wel zijn benoemd, maar (nog) niet op perceelsniveau begrensd. Zoekgebieden geven initiatiefnemers flexibiliteit in de realisatie van de nieuwe EHS. De perceelsgerichte invulling in zoekgebieden vindt plaats nadat door de initiatiefnemer een nadere onderbouwing (gebaseerd op een veldverkenning) is uitgevoerd.

In een zoekgebied is vooraf niet bepaald waar de meest kansrijke plekken aanwezig zijn voor ieder van de natuurbeheertypes in het zoekgebied. Plekken met bijvoorbeeld een hoge kwelpotentie of plekken met een tot diep reikende fosfaatverzadiging blijken pas uit nader onderzoek ter plaatse. Indien een initiatief ontstaat om (een deel van) de nieuwe natuur in een zoekgebied te realiseren dan zal de initiatiefnemer nader onderzoek moeten uitvoeren en dit onderzoek moeten aanreiken als onderdeel van het inrichtingsverzoek.

Met dit onderzoek kan de initiatiefnemer aantonen welke percelen het meest geschikt zijn voor ieder van de natuurbeheertypen in het zoekgebied. Zodoende zal het juiste type op de meest kansrijke plek ingericht worden. Vanuit de kansrijkdom voor ecologische effectiviteit bekeken is het daarom minder wenselijk dat een initiatiefnemer slechts een klein gedeelte van het zoekgebied invult, met een bepaald natuurbeheertype, bijvoorbeeld het goedkoopste

type voor inrichting. Dit natuurbeheertype hoeft op de betreffende locatie niet het meest kansrijke type te zijn, waarmee latere inrichtingsinitiatieven minder succesvol kunnen worden.

Een zoekgebied wordt begrensd door de vastgestelde begrenzing van een N2000-gebied of een natte natuurparel. Voor de begrenzing van een zoekgebied beek- en kreekherstel of provinciale EHS geldt dat de begrenzing eindigt bij naastliggende bestaande natuur. Daarbij moet een zoekgebied in ieder geval 10 ha. beslaan. Is een zoekgebied kleiner dan kan de initiatiefnemer geheel naar eigen inzicht een natuurbeheertype bepalen.

6.4. AANPASSINGEN PER GEBIEDSCATEGORIE

Natura 2000-gebieden

Bestaande EHS: Geen aanpassing van natuurambities.

Nieuwe EHS: Natuurambities worden lokaal bijgesteld binnen specifieke zoekgebieden waar de bestaande natuurambities vanwege water- en milieuomstandigheden niet haalbaar blijken te zijn.

Kaderrichtlijn water

De KRW gebieden zijn op de nieuwe ambitiekaart begrensd als zogenaamde zoekgebieden. Een natte natuurparel (nnp) is een gebied waarbinnen de hydrologie bepalend en voorwaardelijk is voor het in stand houden van bestaande EHS en het realiseren van nieuwe EHS. De nnp wordt omgeven door een zone waarbinnen hydrologische beperkingen gelden. De begrenzing van de nnp en de hydrologische beschermingszone zijn vastgesteld in het provinciaal waterplan. (PWP).

In het zoekgebied voor nieuwe natuur gelden de hydrologische voorwaarden van het PWP en de daarbij behorende eisen die gesteld worden aan de natuurbeheertypen. Dit betekent dat een mogelijk natuurbeheertype in het zoekgebied dat ook in drogere omstandigheden gerealiseerd kan worden, toch onderhevig is aan de hydrologische eisen van de nnp. Daarom is voor de duidelijkheid bij dergelijke natuurbeheertypes de toevoeging “nat” aangegeven.

De grens van het zoekgebied is identiek aan de grens van de nnp. Voor het bepalen van procentuele verdeling van de natuurbeheertypes in het zoekgebied is naast de kansrijkdom gekeken naar de Cultuurhistorische Waarde van het betreffende gebied. De CHW is vastgesteld op de CHW kaart. Indien een zeer hoge CHW van toepassing is, is het realiseren van bostypen als nieuwe natuur niet juist. Hiermee verdwijnen aanwezige cultuurhistorische patronen. In een dergelijke situatie is gekozen voor een open landschapstype met 100% kruiden- en faunarijck grasland.

Indien een hoge CHW aanwezig is, is gekozen voor een beperkte hoeveelheid bos.
Indien geen CHW aanwezig is, is de keuze alleen bepaald vanuit ecologisch perspectief.
Naast de relatie met CHW is voor een beperkt aantal nnp's gekozen voor een specifiek zoekgebied met aangegeven percentages tussen enkele natuurbeheertypes.

- **Natte natuurparels**

Bestaande EHS: Geen aanpassing van de natuurambities.

Nieuwe EHS: De natuurambities met een duur beheer worden bijgesteld waar de milieuomstandigheden weinig kansen voor de benoemde natuurtypen bieden. De schraallanden en hooilanden worden gewijzigd in natte kruidenrijke- en faunarijck graslanden of beekbegeleidend bos.

Moeras verandert in nat ruigteveld.

Het aandeel van elk van de nieuwe natuurambities binnen de natte natuurparel is afhankelijk van de cultuurhistorische waarde. Het aandeel aan nog te realiseren beekbegeleidend bos neemt af bij een toenemende cultuurhistorische waarde, omdat bos de openheid met zichtbare landschapsstructuren aantast.

- **Beek en kreekherstel**

Beek- en kreekherstel is alleen van toepassing in een smalle zone langs de beek of kreek en buiten de Natura 2000 gebieden en buiten natte natuurparels.

Bestaande EHS: Geen aanpassingen van de natuurambities
Nieuwe EHS: schraallanden en hooilanden worden gewijzigd in een combinatie van beekbegeleidend bos, kruiden- en faunarijck grasland.

Moeras wordt overal gewijzigd in nat ruigteveld.

Specifieke gebieden

In overleg met de terreinbeherende organisaties zijn een aantal gebieden, met de status natte natuurparel (nnp), Natura2000, of beide, geselecteerd waar binnen de nieuwe EHS natuurambities met hoge beheerkosten zijn bijgesteld. Het areaal nat schraalland en vochtig hooiland is voor 50% of meer gewijzigd in goedkoper te beheren ambities, aangezien uit veldkennis blijkt dat de haalbare milieuomstandigheden in deze gebieden ontoereikend zijn voor dit kritische natuurstype. Deze gebieden zijn De Dommel ten zuiden van Eindhoven (nnp), De Mortelen (nnp), Helvoirts Broek (nnp), Pompveld (N2000), De Brand (N2000), Westelijke

Langstraat (N2000), De Scheeken (nnp) en Annabos/wijstgronden (nnp).

Procesbeheer

Procesbeheer is een vorm van beheer waarbij spontane natuurprocessen ongehinderd kunnen plaatsvinden. De gebieden die met procesbeheer zijn aangeduid, liggen binnen de natuurtypen N 0104 Kalk- en zandlandschap en N 0103 Rivier - en moeraslandschap. De afzonderlijke eenheden en hebben een oppervlakte van ten minste 500 hectare. Alleen bij deze grote oppervlakten komt procesbeheer voor bestaande en nieuwe natuur goed tot haar recht. Het totale areaal met procesbeheer neemt toe van ca. 19000 ha naar ca. 20800 ha (een toename van netto 1800 ha). Procesbeheer heeft geen invloed op de natuurambitie als zodanig, maar draagt wel bij aan lagere beheerkosten.

Patroonbeheer vindt plaats waar dit noodzakelijk is voor behoud en ontwikkeling van specifieke ecologische waarden en behoud en herstel van de cultuurhistorische waarden. Waar nodig worden binnen eenheden met procesbeheer cultuurhistorische enclaves voor patroonbeheer uitgezonderd.

6.5.AANPASSINGEN VOOR BEPAALDE NATUURBEHEERTYPEN.

Binnen de bestaande EHS zijn de aanpassingen beperkt tot de natuurambities, waarbij uit veldwaarnemingen is gebleken dat de realisatiekans - ondanks jarenlang beheer - gering is. Het betreft een aantal locaties met droog schraalland en droog hakhout en sommige boslocaties. Omdat zowel de ambitie als de feitelijke situatie in het veld wijzigt, zijn de ambitiekaart en de beheertypenkaart aan bovenstaande aangepast.

In natte natuurparels en in gebieden met beek- en kreekherstel is overal moeras omgezet in nat ruigteveld. Dit is gedaan vanwege het veelvuldig vóórkomen van Moeras op oeverwallen, waarbij de onterechte associatie met een eis tot afgraven werd gelegd. Het natuurbeheertype Ruigteveld legt geen associatie met afgraven en is een ecologisch juist type voor dergelijke gebieden.

- Droog schraalland

Droog schraalland is op de herziene ambitiekaart over twee beheertypen verdeeld. De Droge schraallanden langs de rivieren en op heideterreinen blijven N 1101 Droog schraalland. Het overige Droog schraalland wordt omgezet in N 1202 Kruiden- en faunarijk grasland. De oude natuurdoeltypensystematiek kende een aantal natuurdoeltypen die zijn samengevoegd tot het beheertype Droog schraalland. Deze oude natuurdoeltypen zijn Stroomdalgrasland, Bloemrijk grasland (d/v), Rivierduin en Heischraal grasland (droog). De Stroomdalgraslanden, Rivierduin en Heischraal grasland (droog) zijn natuurdoeltypen die voorkomen op zeer droge en voedselarme zandbodems en vormen ijle vegetaties. Het Bloemrijk grasland komt voor op zowel droge als vochtige bodems die (matig) voedselrijk zijn. De omzetting van het natuurdoeltype Bloemrijk grasland (d/v) naar het beheertype Droog schraalland is te ambitieus gebleken. De bloemrijke graslanden zijn over het algemeen te voedselrijk en te vochtig om op deze bodems Droog schraalland te kunnen laten ontstaan. Hierdoor voldoen de Bloemrijke graslanden niet aan de criteria voor het beheertype Droog schraalland. Vandaar dat via de oude scheidslijnen van de natuurdoeltypen het beheertype Droog schraalland weer uit elkaar wordt getrokken en wordt onderverdeeld naar Droog schraalland en Kruiden- en faunarijk grasland.

- Droog hakhout

Het beheertype N 1702 Droog hakhout wordt in zijn geheel omgezet naar N 1601 Droog Bos met productie. In Noord-Brabant bestaat dit beheertype voornamelijk uit eikenhakhout op houtwallen en kleine geriefbosjes. Dit type bos is vooral om cultuurhistorische redenen

als apart beheertype onderscheiden. De ecologische meerwaarde van dit type beheer is echter vrij beperkt. Ook hier is de ecologische meerwaarde van het periodiek kappen gering. Door het beheertype om te zetten naar Droog bos met productie blijft periodieke houtkap mogelijk.

- Boslocaties.

Voor diverse boslocaties is op basis van veldervaring gekozen voor omzetting naar droog of vochtig bos met productie. Dit is steeds toegepast voor individuele boscomplexen en daarmee niet generiek voor alle locaties gewijzigd.

6.6. TOEPASSING VAN ZOEKGEBIEDEN

Percelen binnen een zoekgebied op de ambitiekaart zijn nog niet begrensd met een natuurambitie. Wel is aangegeven welke natuurambities van toepassing zijn op het gehele zoekgebied en in welke verhouding (percentageverdeling in areaal). De initiatiefnemer dient een onderbouwd voorstel in voor de perceelsgerichte invulling van de zoekgebieden, dat getoetst wordt op deze procentuele verdeling. De onderbouwing bestaat uit hydrologische, bodemkundige en ecologische argumenten, waarom gekozen wordt voor de perceelsgerichte invulling.

De bedoeling is dat in het betrokken gebied de potenties worden benut. Daarvoor is detailinformatie nodig, die de initiatiefnemer aanlevert.

Om de aanvrager enige flexibiliteit te geven, mag er binnen het betreffende zoekgebied maximaal 10% van deze verdeling worden afgeweken. Dit kan ook inhouden dat op 10% van het areaal een ander kansrijk natuurstype wordt geïntroduceerd. Na inrichting van het zoekgebied wordt de natuurambitie op perceelsniveau op de ambitiekaart vastgelegd. Voor deze percelen kan subsidieverlening nog niet plaatsvinden conform de vereisten van het investeringsreglement. Daarom wordt parallel aan de afronding van de nieuwe ambitiekaart gewerkt aan een wijziging van het investeringsreglement, die tegelijk of direct na inwerkingtreding van de nieuwe ambitiekaart zal worden vastgesteld.

In bijzondere situaties is afwijking van de spelregels in zoekgebieden mogelijk. Een bijzondere situatie wordt met ecologische argumenten onderbouwd. Zie hiervoor ook paragraaf 10.

Voor het overzicht van de zoekgebieden verwijzen wij naar de legenda van kaarten van het Natuurbeheerplan, in te zien via www.brabant.nl/kaarten. (het beste te benaderen via Firefox als browser). Zie ook het schema aan het einde van deze toelichting.

6.7. GEDEELTELIJKE FUNCTIEWIJZIGING/ DE ONDERNEMENDE EHS

Streven is om ca. 2.200 hectare nieuwe EHS te realiseren via gedeeltelijke functiewijziging. De Ondernemende EHS. Bij gedeeltelijke functiewijziging behoudt een perceel zijn agrarische bestemming en gebruiksfunctie. De agrariër past het gebruik dusdanig aan, dat de doelen van de EHS voor dat perceel in belangrijke mate worden gerealiseerd. Dit als onderdeel van een toekomstgerichte bedrijfsstrategie die agrarische productie en ontwikkeling en beheer van natuurwaarden combineert. De aanpassingen in het gebruik worden privaatrechtelijk vastgelegd in een eeuwigdurende kwalitatieve verplichting gebonden aan de percelen en de hieruit volgende daling van de economische waarde van de percelen en eventuele inrichtingskosten worden vergoed. Tegelijkertijd wordt in de realisatieprojecten ervoor gezorgd dat de productiecapaciteit van het bedrijf op peil blijft door toevoegen van gronden aan het bedrijf. Streven is het kostenniveau van gedeeltelijke functiewijziging (op projectniveau) de helft van de kosten van volledige functiewijziging te houden. Gedeeltelijke functiewijziging is vooral mogelijk waar het natuurbeheertype een agrarisch karakter heeft: (vochtige) hooilanden, natte schraalgraslanden, vochtig ruigteveld, (vochtige) kruiden- en faunarijke graslanden en akkers, rekening houdend met de hydrologische uitgangspunten die voortvloeien uit de doelstellingen van Natura 2000 of de Kaderrichtlijn Water. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat met gedeeltelijke functiewijziging steeds zoveel mogelijk van de EHS doelen worden gerealiseerd, op gebiedsniveau zal dit moeten leiden tot een samenhangend pakket van beheertypen met gemiddeld de realisatiekosten op ca. 50% van volledige functiewijziging.

Het is mogelijk noch wenselijk gedeeltelijke functiewijziging op voorhand op de ambitiekaart aan te geven. In het totaal omvat de ambitiekaart ca. 8.000 hectare (vochtig) kruiden- en faunarijke grasland en akker

(grotendeels in zoekgebieden), ca. 5.000 ha vochtig hooiland en circa 3.000 ha (vochtig) ruigteveld. Initiatiefnemers kunnen hierbinnen plannen voor gedeeltelijke functiewijziging ontwikkelen. Daarbij wordt op gebieds- en perceelsniveau het aangepaste gebruik bepaald aan de hand van de beheertypen in een nog vast te stellen notitie. Bij de kwalitatieve verplichting zit een beheer- en inrichtingsplan waarin de afgesproken beheertypen zijn vastgelegd. Na realisatie krijgen de percelen in de beheertypenkaart de aanduiding 'gedeeltelijke functiewijziging' met daarbij de in de kwalitatieve verplichting opgenomen beheertypen.

6.8. TOEPASSING AMBITIE VOCHTIG HOOILAND IN ZOEKGEBIEDEN

In zoekgebieden werd in de ontwerp versie o.a. nat schraalland aangegeven. Het natuurbeheertype vochtig hooiland kwam niet voor. Vanuit ecologisch oogpunt is het echter zo dat de fysieke veldomstandigheden bepalen op welke plekken nat schraalland kan ontstaan en op welke plekken vochtig hooiland.

Daarom wordt in zoekgebieden vochtig hooiland toegevoegd bij de aanduiding nat schraalland. Dus: indien op de oude ambitiekaart nat schraalland werd aangegeven voor de betreffende percelen, dan mag x % nat schraalland ook gelezen worden als x % vochtig hooiland. Een menging van beide types in welke verhouding dan ook is mogelijk als dit blijkt uit nadere veldgegevens.

De hydrologische omstandigheden bepalen op welke plaatsen welk type mogelijk is.

6.9. BORGING HYDROLOGISCHE RANDVOORWAARDEN IN ZOEKGEBIEDEN

De hydrologische randvoorwaarden zullen per inrichtingsplan samen met het waterschap worden bepaald aan de hand van bestaande gegevens en de Handreiking OGOR Natuur in Brabant (hydrologische randvoorwaarden natuurbeheertype) en/of nader veldonderzoek, zodat een onderbouwd hydrologisch pakket zichtbaar wordt. De borging van dit pakket, dat wordt vertaald in natuurbeheertypen met toevoeging van specifieke eisen, bijvoorbeeld voor hydrologie, zal worden opgenomen in het natuurbeheerplan door middel van opnemen van een bepaald natuurbeheertype; in geval van de Ondernemende EHS in de Kwalitatieve Verplichting. Dit geldt voor alle percelen binnen een zoekgebied. Dit juridisch bindende contract wordt gekoppeld aan het betreffende perceel en is eeuwigdurend. De vastgelegde specifieke natuurbeheertypen met toevoeging worden opgenomen in het natuurbeheerplan. Wij verwachten dat op deze wijze o.a. de eisen vanuit N2000 en KRW voldoende te borgen zijn. De definitieve juridische uitwerking van bovenstaande is nog onderwerp van nadere uitwerking. Overigens hebben wij het voornemen om de Handreiking OGOR Natuur af te stemmen op de nieuwe ambitiekaart.

6.10. FLEXIBILITEIT

Het natuurbeheerplan vormt het door GS vastgestelde kader voor het realiseren en beheren van natuur. De ambitiekaart is onderdeel van het natuurbeheerplan en geeft voor ieder gebied de te realiseren natuurkwantiteit en natuurkwaliteit aan.

Beoogde natuurrealisatie die conform het natuurbeheerplan wordt uitgevoerd, leidt tot instemming van GS.

GS hebben echter ook een wijzigingsbevoegdheid. Indien afwijkende voorstellen ten opzichte van het natuurbeheerplan worden ingediend, dan zullen de argumenten om af te wijken van het natuurbeheerplan van groot belang zijn om GS een aangepast besluit te laten nemen. Een voorstel dat afwijkt van de ambitiekaart zal de beoogde gemiddelde natuurkwaliteit van het betreffende gebied moeten borgen. Tevens is het toepassen van het integrale samenwerkingsmodel voor het betreffende gebied van belang. Als derde argument noemen we het (vrijwel) geheel kunnen realiseren van een beoogd natuurgebied.

6.11. TABEL MET ZOEKGEBIEDEN

Natuurbeheertype	ZK1	ZK2	ZK3	ZK4	ZK5	ZK6	ZK7	ZK8	ZK9
N05.01 Moeras									15
N10.01 Nat schraalland/N10.02 Vochtig hooiland					25	50	50	50	50
N12.02 Nat Kruident- en faunarijk grasland	15	40	100	30	60	40	35	50	25
N12.06 Nat ruigteveld	15	35		40	15	10	15		
N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos	70	25		30					10

ZK is zoekgebied.

Het aangegeven getal is het percentage te realiseren natuurbeheertype in een bepaald zoekgebied.

ZK 1: algemeen toegepast, geen Cultuurhistorische Waarden (zie CHW kaart, provincie)

ZK 2: algemeen toegepast, hoge CHW

ZK 3: algemeen toegepast: zeer hoge CHW

ZK 4: beek- en kreekherstel toepassing

ZK 5: Boven Dommel, enkele natte natuurplekjes.

ZK 6: de Mortelen en de Scheeken, St. Annabos/wijstgronden

ZK 7: Helvoirts Broek en het Pompveld

ZK 8: de Brand

ZK 9: Westelijke Langstraat

BIJLAGE 7. GEDETAILLEERDE KAARTEN MOGELIJKE
LOCATIES VOEDSELBOSSEN NATUURNETWERK BRABANT

